

Tankar om demokrati, effektivitet och legitimitet

En idéanalys av debatten om EU:s framtid i två länder

Abstract

In recent years the concern about the future of the European Union and its supposed lack of democracy, efficiency and legitimacy has increased. This concern has resulted in extensive debates and the establishment of a convention with the task to create a draft treaty for a European Constitution.

The aim of this essay is to study how the three theoretical concepts democracy, efficiency and legitimacy, have been described and used in the debate about the future of the European Union. My main interest is to see how these concepts are described in a debate regarding a political system that goes beyond the borders of the nation-state. I have made a comparative textual analysis of the debates taken place in Sweden and Spain during a period of over two years. I have, for instance, found out that *openness* and *clearness* have prominent positions as democratic values together with *equality* and *justice* (in Spain) and the institution of *accountability* (in Sweden). Further on, democracy and efficiency are often described as oppositions, between which priorities have to be made. Legitimacy is found in democracy as a rightful source of authority and it is stated that citizens usually found the results (in Spain) and the citizen involvement (in Sweden) as the most important factors for generating social legitimacy.

Keywords: Draft Treaty establishing a Constitution for Europe, democracy, legitimacy, efficiency, debate about the future of the European Union.

Förkortningar

Spanska partier med nationell utbredning:

PSOE	Partido Socialista Obrero Español. <i>Socialdemokrater</i>
PP	Partido Popular. <i>Högerparti</i>
IU	Izquierda Unida. <i>Vänsterparti</i>

Spanska nationalistiska/regionala partier:

CiU	Convergència i Unió. <i>Katalanskt högerparti</i>
ICV	Izquierda per Catalunya - Verds. <i>Katalanskt vänsterparti med ekologisk inriktning</i>
ERC	Esquerra Republicana de Catalunya. <i>Katalanskt vänsterparti</i>
PNV	Partido Nacionalista Vasco. <i>Baskiskt högerparti</i>
EA	Eusko Alkartasuna. <i>Baskiskt socialdemokratiskt parti</i>
BNG	Bloque Nacionalista Gallego. <i>Galicisk vänsterkoalition</i>
CC	Coalición Canaria. <i>Höger/mittenparti från Kanarieöarna</i>
NB	Nafarroa Bai. <i>Koalition från Navarra, bestående av både vänster- och högerpartier</i>

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning	1
1.2	Metod	2
1.3	Material och avgränsningar.....	3
1.4	Presentation av de empiriska fallen	5
1.4.1	Sverige – den motvillige europén.....	6
1.4.2	Spanien - modernisering genom europeiskt samarbete	7
1.5	Disposition	8
2	Teoretiska utgångspunkter	9
2.1	Demokrati	9
2.1.1	Demokrati värden, institutioner och modeller	10
2.1.2	Indirekt demokrati	10
2.1.3	Direkt demokrati	11
2.1.4	Kosmopolitisk demokrati	12
2.2	Effektivitet	12
2.2.1	Effektiviteten i ett politiskt system.....	13
2.3	Legitimitet.....	13
2.3.1	Faktorer som genererar social legitimitet	14
3	Bakgrund till EU:s framtidsdebatt.....	15
3.1	Utkast till fördrag om upprättande av en konstitution för Europa	16
4	Idéanalys av de förda debatterna om EU:s framtid	17
4.1	Den svenska debatten om EU:s framtid.....	17
4.1.1	Demokrati.....	18
4.1.2	Effektivitet.....	20
4.1.3	Legitimitet	21
4.2	Den spanska debatten om EU:s framtid	22
4.2.1	Demokrati.....	22
4.2.2	Effektivitet.....	24
4.2.3	Legitimitet	25
4.3	Komparation mellan den svenska och den spanska debatten om EU:s framtid	27
4.3.1	Demokrati.....	27
4.3.2	Effektivitet.....	28
4.3.3	Legitimitet	29
5	Avslutande diskussion.....	30
6	Referenser	32
6.1	Böcker.....	32
6.2	Tidningsartiklar.....	34
6.3	Internetkällor.....	35

1 Inledning

Sedan starten för EU-projektet i och med kol- och stålunionens bildande 1951 har unionen ständigt befunnit sig i en förändringsprocess. Samarbetet har både utvidgats genom att fler medlemsländer anslutits och fördjupats genom att allt fler politikområden tillkommit unionen. Särskilt från och med 1990-talets mitt kännetecknas EU-samarbetet av en konstant reformprocess där regeringskonferenserna har avlöst varandra och där fördrag och rättsakter blivit många och allt mer svåröverskådliga (Tallberg 2004:195, 211). Samtidigt har EU kommit att brottas med allt större problem och utmaningar gällande demokrati, legitimitet och effektivitet (ibid. s.196).

Viljan att fastställa EU:s slutgiltiga utformning och ta sig an unionens problem och utmaningar började på allvar diskuteras i början av 2000-talet. Flertalet stats- och regeringschefer framställde sina visioner av framtidens EU och det Europeiska konventet om EU:s framtid, framtidskonventet, med huvuduppgiften att lägga fram ett förslag till en konstitution för EU tillsattes (Nelsen - Stubb 2003:69; Petersson 2002:15). I och med att konstitutionen och framtidsfrågorna kom upp på EU:s politiska agenda tog även debatterna därom fart i medlemsstaterna. Det är i två av dessa debatter som min uppsats tar avstamp.

1.1 Syfte och frågeställning

Med teoretisk utgångspunkt i begreppen demokrati, effektivitet och legitimitet ämnar jag först att ge en inblick i och analysera de debatter om EU:s framtid som ägde rum i två av unionens medlemsstater, Sverige och Spanien, från tidpunkten för framtidskonventets start i februari 2002 tills att regeringscheferna enades om ett konstitutionsförslag i juni 2004. Utifrån dessa analyser kommer jag sedan att genomföra en komparation debatterna emellan. Mitt uppsatsarbete syftar till att fastställa hur de utvalda teoretiska begreppen används i en debatt rörande ett politiskt system som *inte* utgörs av den territoriella enhet vi vanligtvis förknippar med ett politiskt system¹, det vill säga nationalstaten. Min avsikt är således inte att

¹ Ett politiskt system karakteriseras av fyra huvudsakliga beståndsdelar: (1) politiska aktörer som försöker förverkliga sina politiska intressen, (2) tydligt definierade politiska institutioner för kollektivt beslutsfattande, (3) politiska beslut som påverkar aktörerna i systemet samt (4) kontinuerlig interaktion mellan de fattade besluten, nya krav som ställs på systemet, nya beslut etc. Eftersom samtliga punkter finns representerade i EU, går det att definiera EU som ett politiskt system (Hix 1999:2).

jämföra hur debattörerna bedömer demokratin, effektiviteten och legitimiteten i EU, utan endast hur de teoretiska begreppen berörs i debatten.

Idag råder det närmast enighet om att EU är ett politiskt system med karaktärsdrag hämtade både från en stat och en internationell organisation, som ofta benämns som ett flernivåsystem² (jfr Sjövik 2004:119f). I mitt uppsatsarbete är det mindre viktigt att fastställa under vilken benämning EU går. Det som är väsentligt är att det rör sig om ett system som inte längre är en renodlad internationell organisation med medlemsstaterna som främsta maktcentrum utan ett system med tydliga överstatliga inslag. Det principiellt intressanta med min analys är följaktligen att jag undersöker hur tre utvalda teoretiska begrepp, som alla har en tendens att dra till sig många olika betydelser, berörs i en debatt som behandlar ett politiskt system som överträder nationalstatens gränser. Jag kommer att formulera mitt problem på en konkret nivå (jfr Lundquist 1993:63f). Problemformuleringen kan delas upp i två frågeställningar som lyder:

- Hur framställs och i vilka sammanhang används begreppen demokrati, legitimitet och effektivitet i debatterna om EU:s framtid?
- Vilka likheter och skillnader i begrepps användandet går att utröna?

1.2 Metod

Mitt tillvägagångssätt är att göra en komparativ textanalys av de förda framtidsdebatterna i Sverige och Spanien. Textanalysen genomförs i form av en idéanalys eftersom den formen är särskilt användbar när man i en speciellt viktig fråga eller debatt vill rekonstruera de olika idéer som förekommit (Bergström - Boréus 2000:153). För att idéanalysen ska bli relevant krävs att de analysredskap som används har en tydlig anknytning till sakfrågan som undersöks (Vedung 1976:49). Mitt val av analysredskap i form av demokrati, legitimitet och effektivitet anser jag vara av vikt för min empiriska undersökning då mycket av drivkraften bakom EU:s framtidsdebatt går att finna i viljan att förstärka just dessa principer inom unionen (Tallberg 2004:210). Analysverktygen kan tillämpas på olika sätt, antingen genom förhandsdefinierade kategorier eller genom att använda sig av ett öppet förhållningssätt (Esaiasson et al 2003:240). I mitt fall anser jag att den senare metoden lämpar sig bäst genom att jag utifrån generella beskrivningar av de tre utvalda begreppen får möjlighet att på ett förutsättningslöst sätt analysera

² Uttrycket flernivåsystem eller multi-level governance används av många forskare för att benämna EU:s politiska utformning (t ex Scharpf 2001:1; Sjövik 2004:119; Schlesinger-Kevin 2000:217). EU som ett flernivåsystem kännetecknas av att det har statsliknande drag i form av lagstiftning som är direkt bindande och autonoma överstatliga institutioner som Europaparlamentet och kommissionen samtidigt som unionen saknar viss kompetens som en stat besitter, bland annat beskattningsrätt, samt att det formella beslutsfattandet tas i ministerrådet som är ett mellanstatligt organ (Sjövik 2004: 120f; Eriksen-Fossum 2000:4).

hur dessa begrepp har tolkats och använts i debatten. Jag är därmed inte bunden av att dela in materialet i snäva kategorier. Det som är viktigt att tänka på när analysen görs utifrån det öppna förhållningssättet är emellertid att behålla fokus på problemställningen. Med det öppna förhållningssättet finns annars risken att halka in på spår som är irrelevanta för att undersökningens syfte (ibid. s.241).

Mitt arbete kommer att vara av idécentral karaktär. Det är alltså idéerna som står i centrum och av mindre vikt vem som har sagt vad i debatten (jfr Esaiasson et al 2003:242). Jag har således för avsikt att återspegla och jämföra de idéer som förekommit i debatten om EU:s framtid, inte att jämföra olika politiska inriktningars ståndpunkter. Det måste dock understrykas att aktörerna som idébärare spelar viss roll för undersökningens inriktning. Genom att analysera riksdags- och kongressdebatt samt debattinlägg i dagstidningar så begränsar jag de aktörer som får möjlighet att framföra sina idéer till dem som har tillgång till dessa debattarenor. Trots att det är idéerna som står i centrum så är dessa präglade av de aktörer som har framfört dem. Det är med andra ord "elitdebatten" om EU:s framtid som kommer att undersökas (jfr Jacobsson 1997:21).

Att använda sig utav komparativ metod anser jag i mitt fall vara mycket användbart. Eftersom mitt syfte är att fastställa hur ett antal teoretiska begrepp framställts och använts i en specifik debatt, anser jag att en komparation mellan två länder är att föredra i jämförelse med genomförandet av en fallstudie med enbart ett lands debatt i fokus. Att göra en komparativ studie medför i mitt fall fördelen att inte endast *en* nationell kontext blir avgörande för hur de teoretiska begreppen framställs i resultatet (jfr Mackie – Marsh 1995:174). Förespråkare för den komparativa metoden brukar framhålla den ökade förmågan att göra generaliseringar utifrån de erhållna resultaten (Hague et al 1998:12). Den möjligheten kan ses som särskilt värdefull då ett av syftena med den vetenskapliga verksamheten är att kunna lyfta fram de resultat som forskaren uppnår även i andra fall än det specifika fall som studerats (Bjereld et al 1999:75). Eftersom jag valt att undersöka debatterna i två länder som skiljer sig väsentligt åt i EU-sammanhang³, finns möjligheten att finna gemensamma ståndpunkter som då kan tolkas som någorlunda allmänna (jfr Mackie - Marsh 1995:179). Det är dock viktigt att komma ihåg att möjligheten att dra generella slutsatser endast utifrån två studerade fall är begränsad (Hague et al 1998:274). Komparationen kan dock ändå bidra till att vidga perspektiven kring det studerade ämnet och bidra med intressanta infallsvinklar (jfr Hague et al 1998:282; Esaiasson et al 2003:250).

1.3 Material och avgränsningar

Att välja ut ett empiriskt material som ger rättvisa och representativitet åt de förda debatterna, har varit en viktig del av det inledande skedet i mitt uppsatsarbete. Då

³ En presentation av de utvalda länderna följer i avdelning 1.4.

det såklart är omöjligt att kunna ta med allt som sagts och skrivits i framtidsdebatten, har jag valt att begränsa mig till två källor; debatter i de nationella parlamenten samt debattartiklar från dagstidningar. Parlamentsdebatterna har under arbetets gång kommit att stå i centrum och ges också mest utrymme i analysen, medan tidningsdebatten är mindre framträdande. Orsaken till detta är att det visat sig att tidningsdebatten, särskilt i det svenska fallet, inte varit särskilt omfattande och därmed får en sekundär position i analysen. Jag anser dock att tidningsdebatten, om än i begränsad omfattning, fyller en funktion då den vidgar det spektrum av debattörer som får möjlighet att komma till tals.

Vad gäller parlamentsdebatten har jag i det svenska fallet använt mig av protokoll från riksdagsdebatter som hållits i kammaren. Det spanska materialet består både av protokoll hämtade från kongressens debatter i kammaren samt av protokoll hämtade från La Comisión Mixta del Congreso y el Senado para la Unión Europea, som är ett utskott bestående av ledamöter både från kongressen och från senaten. Den spanska regeringen har i uppgift att rapportera till det utskottet i frågor rörande EU och debatter angående regeringens ställning i EU-frågor äger rum här (Closa - Heywood 2004:75f). La Comisión Mixta, i likhet med dess svenska motsvarighet EU-nämnden, har ingen beslutsmakt utan är ett samrådande organ (Closa - Heywood 2004:76; Petersson 1999:125). Att jag inte tagit med något protokoll från den motsvarande svenska EU-nämnden beror på att jag anser att jag funnit ett tillräckligt omfattande material från debatter i kammaren och alltså inte varit i behov av ytterligare empiri⁴. Representanter från EU-nämnden är dock ofta representerade i de debatter som omnämns. Tilläggas kan också att de svenska debatterna jag tagit del av varit mer omfattande och med fler talare än vad fallet varit i de spanska debatterna som ofta representerats endast av en ledamot från varje parlamentsgrupp⁵. Därav kommer att antalet undersökta protokoll är fler till antalet i det spanska fallet än i det svenska, medan de omfångsmässigt rör sig om ett relativt jämnt material.

Jag har valt ut debattartiklar från de två dagstidningarna i varje land som har störst upplaga samt är landsomfattande. De svenska tidningarna som valts ut är därmed Dagens Nyheter (oberoende liberal) och Svenska Dagbladet (oberoende moderat) medan de spanska tidningarna utgörs av El País och El Mundo, där den första är vänsterinriktad och den andra högerinriktad (Cotarelo 2001:191). För att få fram relevanta debattartiklar har jag genom artikelsök på tidningarnas hemsidor använt mig av ord och fraser som berör EU:s framtid, framtidskonventet samt EU-konstitutionen.

Den tidsperiod som jag valt att inrikta mig på är tiden från det att framtidskonventet invigdes i februari 2002 fram tills att regeringscheferna fattade beslutet om att anta en ny konstitution på toppmötet i Bryssel i juni 2004. Fokus

⁴ Av samma anledning har jag inte tagit med exempelvis motioner och propositioner från någondera av debatterna.

⁵ Parlamentsgrupperna är sammansatta av parlamentariker från enskilda partier eller från koalitioner av partier (www.congreso.es/grupos/introduccion.htm). Jag kommer i framställningen att hänvisa parlamentarikerna till deras partier och inte till parlamentsgruppen de företräder.

riktas främst på det konstitutionsförslag som deltagarna i framtidskonventet utarbetade och som presenterades i juni 2003. Konstitutionsförslaget ”Utkast till fördrag om upprättande av en konstitution för Europa” (CONV 850/03) är av central betydelse i min uppsats eftersom det är debatterna som föregick dess uppkomst och därefter behandlade förslaget som utgör mitt empiriska material. När jag hänvisar till konstitutionstexten är det därmed konventets förslag ”Utkast till fördrag om upprättande av en konstitution för Europa” (CONV 850/03) som berörs och inte den slutgiltiga versionen som EU:s stats- och regeringschefer enades om i juni 2004 och som är den lagtext som de nationella parlamenten alternativt folket via folkomröstningar ska ratificera. Debatteman som inte kan bindas direkt till konventets arbete eller konstitutionsutkastet har lämnats utanför mitt arbete. Då konstitutionsförslaget är ett omfattande dokument, ingår det inte heller i mina ambitioner att försöka ge en övergripande bild av alla de områden som har debatterats. De debatter som jag tar upp är sådana som jag anser har haft en framträdande roll i debatten om EU:s framtid och som kan kopplas till mitt syfte; att analysera begreppen demokrati, legitimitet och effektivitet i de förda debatterna.

Av vikt att tillägga är att den slutgiltiga lagtext som antogs i juni 2004 efter förhandlingar mellan EU:s stats- och regeringschefer innehåller en del modifieringar av konventets förslag, som dock i stora delar behållits intakt (Tallberg 2004:210).

1.4 Presentation av de empiriska fallen

Jag har således valt att jämföra debatterna om EU:s framtid i Sverige och Spanien med anledning av att de är länder som skiljer sig åt i EU-sammanhang. Min förförståelse säger mig därmed att debatterna troligen haft olika inriktningar som därmed kommer att påverka det slutliga resultatet av undersökningen. Då det redan finns ett antal textanalyser gjorda på den svenska EU-debatten⁶ i olika skeden blir en jämförande studie mellan två länder också ett sätt för mig att finna min egna inriktning. Här nedan följer en kort redogörelse för den svenska respektive spanska hållningen till EU, vilket vittnar om de olikheter som jag har antytt finns och som min förförståelse grundar sig på.

⁶ Exempel på avhandlingar som behandlar den svenska EU-debatten är Bergquist (1970) som undersöker fyra olika åsiktsinriktningars förhållanden till dåvarande EEC, Jacobsson (1997) där begreppet demokrati i EU-debatten mellan 1988-1994 behandlas samt Strandbrink (1999) som fokuserar på förhållandet mellan kunskap och politik i EU-debatten.

1.4.1 Sverige – den motvillige europén⁷

I Sverige har EU gett upphov till en klar skiljelinje mellan partier och även lett till splittring inom partier med interna fraktionsbildningar som följd. EU-medlemskapet har kommit att bli en politisk stridsfråga av stora mått och EU kan ses som en konfliktdimension på den svenska politiska arenan (Johansson 2002:154ff). Dimensionen ja/nej till EU är fortfarande framträdande i den svenska EU-debatten, även om den har försvagats med åren (ibid. s 290)

Två rent EU-kritiska partier, vänsterpartiet och miljöpartiet, kan urskiljas. Dessa partier ifrågasätter det svenska EU-medlemskapet och överstatlighet i största allmänhet. Formellt EU-vänliga partier med stora interna splittringar är socialdemokraterna, kristdemokraterna och centerpartiet. Folkpartiet är det parti som velat gå längst i överstatlig riktning och som förespråkar en federativ utveckling, medan moderaterna som även det ses som ett av de mest EU-positiva partierna innehar en mer försiktig inställning till ökad överstatlighet (Johansson 2002:155ff).

De svenska partierna har även haft en utbredd skeptisk opinion att ta hänsyn till i utformningen av sina program i EU-frågor (ibid. s. 154). Den svenska folkomröstningen 1994 om inträde i EU där 52,7% röstade för ett medlemskap speglar hur pass splittrad den svenska befolkningen är i EU-frågan (jfr Gustavsson 2002:35f). Den skepsis som fanns till EU-inträdet i samband med folkomröstningen verkar inte ha avtagit under åren som medlem utan kan snarare ha ansetts ökat. I de opinionsmätningar som EU-kommissionen utför två gånger per år om EU-medborgarnas inställningar och attityder rörande en mängd teman, ställer sig år 2002 endast 38% av svenskarna positiva till medlemskapet medan 27% innehar en negativt inställning. Andelen negativa medborgare är i Sverige, vid det tillfället, större än i någon av de övriga 14 medlemsstaterna (*Eurobarometer 57*). För många väljare har kostnaderna som EU-medlemskapet medfört getts större vikt än de eventuella och mindre tydliga vinsterna som medlemskapet inneburit (Ekengren-Sundelius 1998:146).

I EU-sammanhang uppfattas den svenska hållningen som reaktiv och defensiv. Reaktiv därför att man reagerar på andras förslag istället för att lägga fram egna samt defensiv då de förslag som trots allt läggs fram av svenska företrädare brukar kännetecknas av viljan att försvara egna intressen från andras förslag snarare än att försöka påverka andra (Johansson 2002:291). Sverige har också blivit känt för att föra fram sakfrågor snarare än att intressera sig för institutionella frågor. Betoningen från svenskt håll har främst legat på områden som miljö, sysselsättning, jämställdhet samt konsumentskydd (ibid. s. 293).

⁷ Uttrycket "the reluctant European" har använts av bl a Magnus Jerneck (1993) i Tiilikainen, Teija – Damgaard Petersen, Ib (red.) *The Nordic Countries and the EC*. Köpenhamn: Copenhagen Political Studies Press.

1.4.2 Spanien - modernisering genom europeiskt samarbete

En generell spansk opinion är att Europa och den europeiska integrationen spelat en väldigt positiv roll i Spaniens övergång från diktatur till demokrati och konsolideringen av denna. Efter 40 år av diktatur i landet blev det europeiska integrationssamarbetet (dåvarande EG) symbolen för allt det som Francos regim förnekade spanjorerna under så många år. Europa kom att förknippas med social och ekonomisk utveckling och inträdet i EU 1986 sågs av många som kulmen på kampen för demokrati sedan diktaturens fall (Costa Pinto - Severiano Teixeira 2002:64ff). Eftersom Spanien har räknats som ett av EU:s fattigaste länder⁸, har landet varit bland dem som mottagit mest ekonomiskt bidrag ur EU:s struktur- och sammanhållningsfonder (Hix 1999:258ff).

Samtliga politiska partier i landet är positivt inställda till EU och medlemskapet har varken gett upphov till splittringar mellan eller inom partier. Spanien är det enda EU-landet, förutom de sex länder som grundade EU, där samtliga partier varit eniga om EU-inträdet och där stödet för bland annat utvidgningar och reformer bestått (Closa - Heywood 2004:40f). Stödet för EU-medlemskapet uttrycker sig dock på något annorlunda sätt mellan olika politiska grupperingar där socialdemokraterna PSOE under årens lopp kommit att inneha en mer federal vision av EU med slagord som ”mera Europa”, medan högerpartiet PP står för en mer nationalistisk diskurs där de spanska intressena står i centrum och där nationalstaten är utgångspunkten för den europeiska integrationen (ibid. s.45ff). Vänsterkoalitionen IU är det parti som mest betonat vikten av en social dimension i EU. För de regionala nationalistiska partierna har EU blivit en politisk plattform där fokus kan flyttas från nationalstaten och där regionerna fått en förstärkt ställning. Den europeiska integrationen ses som ett sätt att suddas ut den territoriella strukturen som nationalstaten är uppbyggd omkring. Konceptet ”Regionernas Europa” används ofta i samband med framförallt katalanska CiU och baskiska PNV:s anspråk på ökat självbestämmande alternativt självständighet (ibid. s. 51ff, 83).

Även den spanska befolkningen är överlag positivt inställda till EU-medlemskapet. I Eurobarometerundersökningarna från våren 2002 beräknades 71,3% av spanjorerna vara positivt inställda till EU-medlemskapet medan den negativt inställda andelen av befolkningen uppmättes till 5% (*Eurobarometer 57*). Spanien har varit särskilt framträdande i utformningen av EU:s tredje pelare som berör polisiärt och straffrättsligt samarbete och har där arbetat för att inkludera inhemska problem på den europeiska agendan. Särskilt drivande har spanjorerna varit i ”genomförandet av ett område med frihet, säkerhet och rättvisa” där man bland annat arbetat för gemensamma åtgärder mot terrorism (Closa - Heywood 2004:233ff).

⁸ Efter EU:s utvidgning i maj 2004 tillhör inte längre Spanien ett av de fattigaste länderna i unionen.

1.5 Disposition

Efter detta inledande kapitel följer teorikapitlet där jag redogör för de tre begreppen demokrati, effektivitet och legitimitet. I det tredje kapitlet redovisas bakgrunden till debatten om EU:s framtid samt en kortfattad redogörelse av väsentliga delar av innehållet i EU-konstitutionen, medan idéanalysen av de förda debatterna i Sverige och Spanien tar form i det fjärde kapitlet där även en komparation debatterna emellan görs. Det femte och sista kapitlet ägnas åt att sammanfatta och diskutera de resultat som framkommit.

2 Teoretiska utgångspunkter

I det här kapitlet kommer jag att presentera mina teoretiska utgångspunkter tillika analysverktyg som består av de tre begreppen demokrati, effektivitet och legitimitet. Min avsikt här är att presentera en överblick över olika infallsvinklar och aspekter av begreppen som återfinns i den litteratur jag tagit del av och på så sätt skapa någorlunda generella beskrivningar av de teoretiska begreppen. Det första begreppet, demokrati, har getts större utrymme än övriga två begrepp. Detta är en medveten handling från min sida, som kan motiveras med att demokrati är ett så pass centralt och omskrivet begrepp inom statsvetenskapen, att det behövs större utrymme för att göra begreppet rättvisa.

2.1 Demokrati

Demokrati är ett begrepp som under historiens lopp har präglats av stor mångfald och mångtydighet (Sjövik 2004:59). Inte sällan framställs demokrati som något allmänt positivt och välvilligt, något som folk i allmänhet ställer sig bakom (jfr Lundquist 2001:81). Vissa kriterier måste dock vara uppfyllda för att det överhuvudtaget skall gå att tala om ett demokratiskt system. Det går alltså att tala om en slags minimistandard som urskiljer ett demokratiskt system från ett icke demokratiskt sådant. Albert Weales demokratidefinition kommer här att exemplifiera minimistandarden för ett demokratiskt system i den rådande demokratidebatten:

In a democracy important public decisions on questions of law and policy depend, directly or indirectly, upon public opinion formally expressed by citizens of the community, the vast bulk of whom have equal political rights (Weale 1999:14).

Här går det alltså att utröna två grundläggande principer för demokrati. Den första principen är *folkmakt*, vilket innebär att styrelsen, direkt eller indirekt, utförs av folket. Den andra är att det råder *politisk jämlikhet*, vilket betyder att, i princip, alla medborgare⁹ har samma rätt att delta i den politiska styrelsen samt att alla ska behandlas lika, ingen vilja ska väga tyngre än någon annans (ibid. s.14f, jfr även t ex Beetham 1994:28; Lundquist 2001:84f; Hadenius 2001:10).

⁹ Den tydligaste inskränkningen i det jämlika deltagandet har med rösträtten att göra. Samtliga länder tillämpar en åldersgräns, eller rösträttsålder, för att få delta vid allmänna val (jfr Hadenius 2001:10).

2.1.1 Demokrativärden, institutioner och modeller

I demokratilitteraturen går det att urskilja olika abstraktionsnivåer, dels demokratiska värden som befinner sig på en relativt abstrakt nivå, dels demokratiska institutioner som befinner sig på en konkretare nivå (jfr Sjövik 2004:64). Demokrativärdena har första prioritet när demokratin ska bedömas. Om institutioner konstrueras som strider mot fundamentala demokrativärden, går det inte att tala om demokrati (Lundquist 2001:115).

Demokrativärdet *jämlikhet* har redan berörts som en del av minimidefinitionen för demokrati. Andra vanligt förekommande värden i demokratilitteraturen är *frihet*, *solidaritet* och *rättvisa*. Dessa demokrativärden utmärker sig för sin beständighet genom århundradena, även om innebörden av begreppen kan förändras över tiden. Precis som i fallet med demokratibegreppet drar även dessa värden till sig olika betydelser (ibid. 115ff). Exempel på fler frekvent förekommande demokrativärden i 1900-talsdebatten är enligt Lundquist *öppenhet*, *ömsesidighet*, *diskussion* och *ansvar* (ibid. s. 119).¹⁰

De demokratiska institutionerna är den konkreta, eller empiriska, nivån av begreppet demokrati och vanligtvis den nivå där demokratidebatten rör sig. När det till exempel handlar om att karakterisera ett demokratiskt politiskt system så är det vanligtvis ett antal institutioner som omnämns (Lundquist 2001:140). Exempel på demokratiska institutioner är regelmässiga, fria och rättvisa val, folkomröstningar, lagstadgad offentlighetsprincip och yttrande- och organisationsfrihet (Sjövik 2004:64).

Med den generella definitionen av demokrati som utgångspunkt går det att specificera olika demokratimodeller, eller ideal, som prioriterar olika värden och institutioner i varierande grad (jfr Gilljam - Hermansson 2003:12). Jag kommer här nedan i korthet att redogöra för några inriktningar. Jag tar avstamp i en mycket vanlig demokratiindelning bestående av indirekt och direkt demokrati (se t ex Weale 1999:24), för att slutligen redogöra för den kosmopolitiska demokratimodellen.

2.1.2 Indirekt demokrati

Det är den indirekta, eller representativa, formen av demokrati som kommit att dominera i modern tid. Dahl daterar den representativa demokratins uppkomst till 1700-talet och menar att den är ett svar på framväxten av den moderna territorialstaten (1989:28ff, 213ff). Representativa institutioner kom att bli oundgängliga för att kunna hantera storleken och komplexiteten i det politiska system som växte fram i och med nationalstaternas bildande (Sjövik 2004:73). I ett representativt system väljer folket sina politiska representanter som i sin tur bestämmer utformningen på politiken (Weale 1999:24). Representativa system

¹⁰ Den här uppräkningslista ska inte ses som någon fullständig uppställning av demokrativärden utan ska snarare fungera som en illustration över förekommande demokrativärden.

kan dock skilja sig åt i stor utsträckning. Två inriktningar inom den representativa demokratin som det ofta refereras till utgörs av *ansvarsmodellen*¹¹ och *mandatmodellen* (se t ex Gilljam-Hermansson 2003:16f). Ansvarsmodellen betonar vikten av att väljarna ges möjlighet att utkräva ansvar i efterhand. De valda representanterna ges här stor frihet att utforma politiken som de vill, för att sedan bli bedömda och utvärderade av väljarna i nästa val (ibid. s.17). I mandatmodellen baserar sig istället väljarnas röstningsbeslut på information om vad partier och politiker vill uträtta under den kommande mandatperioden. Det är i den senare modellen alltså mindre viktigt att ställa partier och politiker till svars för sådant som tidigare har skett. Istället formulerar partierna ett program för framtiden och väljarna utser den riktning på politiken som stämmer bäst överens med deras preferenser. Åsiktsöverensstämmelse är med andra ord av central betydelse i den senare inriktningen (ibid. s. 16f).

2.1.3 Direkt demokrati

Den direkta formen av demokrati som representeras av deltagardemokrati framförs sällan som ett helhetsalternativ till det representativa styrelseskicket. Vanligtvis förespråkas istället deltagardemokratiska former för att komplettera och stärka den representativa demokratin. Deltagardemokrati utmärks av att medborgarna är aktiva i politiken på andra sätt än att enbart välja sina representanter i val. Deltagardemokrati innebär dels deltagande som påverkansförsök vilket handlar om att medborgarna för fram sina synpunkter till beslutsfattarna genom aktiviteter som namninsamlingar, uppvaktningar och demonstrationer, dels innebär det att medborgarna själva fattar politiska beslut genom t ex grannskapssammanslutningar, medbestämmande på arbetsplatsen och folkomröstningar (Gilljam- Hermansson 2003:19).

Förespråkarna menar att då den deltagardemokratiska modellen kräver politiskt aktiva och engagerade medborgare även mellan valen så blir följden ett antal positiva effekter både för individen och för samhället (ibid.). Ett större medborgerligt deltagande i det politiska livet ger enligt förespråkarna utbildande effekter i form av ett ökat politiskt intresse och ökad politisk kunskap. Det ökade politiska engagemanget ska i sin tur öka benägenheten att delta i även i andra sammanhang. Dessutom sägs direkt deltagande förespråka en mer allmänt reflekterande attityd. Genom att delta tillsammans med andra, lär man sig att bortse från sitt egenintresse och se saker ur ett mer allmänt perspektiv (Jarl 2003:129).

¹¹ Denna inriktning kallas även för sanktionsteorin eftersom medborgarna, om de är missnöjda med den förda politiken, kan utöva sanktioner mot regeringen genom att rösta på andra partier i nästkommande val (Pettersson et al 2002:17).

2.1.4 Kosmopolitisk demokrati

Då min uppsats berör debatten om ett politiskt system som överträder nationalstatens gränser, tycker jag det är i sin ordning att även ta upp en demokratimodell som uppmärksammar problematiken kring nationalstaten i en allt mer globaliserad värld. Den kosmopolitiska demokratimodellen med David Held som en av de främsta företrädarna, har beskrivits som idealistisk och utopisk, men ändå som ett intressant tankeexperiment och ett konstruktivt försök att ta sig an globaliseringens demokratiska problem (Petersson et al 2001:30f).

Utgångspunkten för den kosmopolitiska demokratin går att finna i viljan att det demokratiska systemet inte bara ska vara normen i nationalstaten utan att det ska eftersträvas även på det internationella planet. Den kosmopolitiska demokratin har som mål att bygga en världsordning som förespråkar demokrati på tre olika, men sammankopplade, nivåer: demokrati inom stater, demokrati mellan stater och global demokrati (Archibugi 1998:209). Detta kan genomföras genom att administrativa resurser och demokratiska förutsättningar hos regionala organ som EU och globala organ som FN förstärks. Viktigt att påpeka är att nationalstatens och dess institutioners betydelse är fortsatt stor och att de demokratiska institutionerna på global och regional nivå ska ses som komplement till dem på nationell nivå. Inom vissa specifika områden där besluten har klart gränsöverskridande effekter ska dock nationalstatens suveränitet begränsas och de kosmopolitiska institutionerna ha beslutsmyndighet (Held 1997:430f). Precis som i inhemsk politik måste medborgarna vara representerade även i den globala demokratin. Denna representation skall vara oberoende av hur den inhemska representationen är utformad och de representerade ska utgöras av individer, inte av stater (Archibugi 1998:210). Den kosmopolitiska demokratimodellen förutsätter att regionala parlament skapas eller att deras befogenheter förstärks om de redan existerar (Held 1997:431).

2.2 Effektivitet

Effektivitet har sitt ursprung i termen ”effekt”, vilken beskriver en förändring i ett tillstånd. För att något skall vara effektivt måste dock denna förändring på något sätt uppfattas som överlägsen eller bättre jämfört med andra, mer ordinära effekter (Ragneklint 2004:26). Effektivitet associeras vanligtvis med ekonomisk effektivitet och begreppet används ofta synonymt med termer som produktivitet, kvalitet och rationalitet (ibid. s.8f, 27). Wallenberg (1986:8) menar att den etablerade definitionen av effektivitet är *att genomföra målen till rimliga kostnader*. Att effektivitet är ett mer mångsidigt begrepp än så, slås fast när effektiviteten i ett politiskt system behandlas.

2.2.1 Effektiviteten i ett politiskt system

Den tolkning av effektivitetsbegreppet som brukar göra sig gällande när det rör sig om ett politiskt system kopplas till den politiska beslutsprocessen och två faser av denna: dels förmågan att fatta beslut, dels implementeringen av de fattade besluten (Karlsson 2001:273).

Det utmålades ofta en konfliktsituation mellan effektiviteten i ett politiskt system och det demokratiska utövandet. Det exempel som ges är att om kravet på deltagande förs för långt, så finns risken att den demokratiska processen förvandlas till en enda stor diskussionsklubb där det konstant debatteras men där beslut sällan fattas (ibid. 2001:274).

Dahl (1994) framställer detta dilemma som ”system effectiveness versus citizen participation”, och menar att detta blir särskilt framträdande när den politiska enheten växer och inrymmer allt fler människor. Utgångspunkten i Dahls resonemang överrensstämmer med grundvalen för den kosmopolitiska demokratin såtillvida att det på grund av den pågående globaliseringen inte går att besluta om allt sådant som berör medborgarna inom nationalstatens territoriella gränser (Dahl 1994:26). Dilemmat som framställs är att det genom att överföra kompetens till en större politisk enhet går att hantera de problemområden som den mindre politiska enheten inte klarar av, samtidigt som det, i ett större politiskt system, blir svårare för medborgarna att utöva demokratisk kontroll över de beslut som berör dem (ibid. s. 28).

Det behöver dock inte handla om att avvägningar måste göras mellan effektivitet och demokrati. En annan utgångspunkt är att effektiviteten i ett politiskt system förbättrar demokratin. Jacobsson menar att effektiviteten under de senaste decennierna fått en framskjuten position när demokratifrågan behandlas och att demokrati och effektivitet ofta uppfattas som självklart förenbara (1997:255). Effektiviteten omnämns i det här sammanhanget främst i termer av handlingskraft. Enligt Demokratirådets rapport från 1995 ingår till exempel handlingskraft som en del i demokratibegreppet (Rothstein et al 1995:13ff). En annan synpunkt är att handlingskraft inte ska ses som en del utav demokratibegreppet, trots att det medges att brister i handlingskraften kan försvåra folkstyret (Lundquist 2001:225).

2.3 Legitimitet

Många skulle hålla med om att legitimitet är av fundamental betydelse för alla former av politisk styrelse. Vad som är den egentliga innebörden av begreppet råder det dock större förvirring kring. Precis som i fallet med demokrati används legitimitet flitigt i den politiska debatten utan att begreppet tillskrivs något specifik innebörd (Karlsson 2001:105).

Statsvetarna Beetham (1991; 1998) och Lord (1998) menar att legitimitet är ett flerdimensionellt begrepp och urskiljer tre dimensioner av det. Den första dimensionen av legitimitet har sin grund i maktutövandets *legalitet*, det vill säga

att makten utövas enligt etablerade regler och lagar. Ett politiskt system måste således i ett första steg följa ett samhälles regelverk för att det ska kunna kallas för legitimt.

Det räcker dock inte med att följa existerande lagstiftning. Denna måste i sin tur vara *rättfärdigad* av både de som styr och de styrda. Detta utgör den andra dimensionen av legitimitetsbegreppet. Rättfärdigheten återfinns i gemensamma övertygelser i ett samhälle om vad som är ett *rättmätigt maktutövande* och att detta återfinns i de etablerade reglerna (Beetham 1991:16f). Vad som anses ligga till grund för ett rättmätigt maktutövande varierar från samhälle till samhälle och från tidpunkt till tidpunkt, men kan exempelvis vara att makten utgår från folket, att den bygger på gudomlig rätt eller att den bygger på tradition (Beetham - Lord 1998:4). *Rättfärdigheten* kan också finnas i att syftet och ändamålet med maktutövningen kommer alla i det politiska systemet till gagn; att maktstrukturen är uppbyggd så att den gynnar det allmänna intresset snarare än enbart de styrandes intressen (ibid.).

Den tredje dimensionen i legitimitetsbegreppet utgörs slutligen av allmänhetens uttalade stöd för den maktrelation som föreligger (Beetham 1991:17f). Denna dimension brukar kallas för *social legitimitet* (Karlsson 2001:107). Trots att Beetham och Lord (1998:5) understryker vikten av att hänsyn måste tas till alla tre dimensioner när legitimiteten hos den politiska makten undersöks är det just den sociala legitimiteten som brukar få representera legitimitetsbegreppet i många debatter (jfr t ex Karlsson 2001:107). Då denna form av legitimitet inte på samma sätt går att "mäta" enligt redan definierade kriterier utan helt och hållet beror på subjektiva åsikter hos individer kan det vara på sin plats att omnämna några av de faktorer som anses frambringa social legitimitet (ibid.).

2.3.1 Faktorer som genererar social legitimitet

Det går att urskilja ett antal faktorer som genererar folkligt stöd, det vill säga social legitimitet, för ett politiskt system. En sådan faktor är legitimitet genom *ledarskap*, vilket innebär att vissa politiska ledare har god förmåga att kommunicera med allmänheten och vinna stöd för sin politik och sina förslag, nästan oberoende av dess innehåll. En annan legitimitetsgivande faktor är inriktad på *resultat*; att det politiska systemet levererar reella resultat. Allmänhetens stöd beror här på balansen mellan det som medborgarna efterfrågar och systemets kapacitet att tillgodose detta. Ett politiskt system som inte producerar resultat kommer att förlora allmänhetens stöd. En tredje faktor för legitimering är genom *beslutsprocedurer*; varje samhälle innehar en viss procedur för att fatta bindande kollektiva beslut. I västvärlden är det framförallt den demokratiska karaktären på beslutsprocessen som kommit att generera allmänhetens stöd. Principen om demokratiskt självbestämmande är så djupt rotad i västvärlden att det har kommit att bli ett villkor att ett politiskt system ska vara demokratiskt för att vara legitimt (Karlsson 2001:122f).

3 Bakgrund till EU:s framtidsdebatt

Framtidsdebatten som kulminerade i och med att EU:s stats- och regeringschefer enades om ett förslag till en ny konstitution för EU i juni 2004, kan sägas ha sin utgångspunkt i två skeenden som ägde rum under år 2000. I maj det året höll Tysklands utrikesminister, Joschka Fischer, ett mycket uppmärksammat tal, då han stakade ut sin framtida federala vision som slutmålet för EU. I talet framhölls behovet av en konstitution för att bland annat reglera kompetensfördelningen mellan federationen och nationalstaten. Fischers tal blev upptakten till att andra europeiska ledare och politiker gav sina egna visioner av det framtida Europa (Nelsen - Stubb 2003:69).

En regeringskonferens hade inletts några månader tidigare med en agenda begränsad till de akuta institutionella frågorna som fanns inför utvidgningen. Det fanns höga förväntningar inför det avslutande toppmötet i Nice, men resultatet blev på många sätt mindre långtgående än de ambitioner som funnits (Tallberg 2004:32). Stats- och regeringscheferna var ense om att många viktiga framtidsfrågor återstod och beslutade om att ännu en regeringskonferens skulle äga rum (Petersson 2002:14). Vid toppmötet i Laeken ett år senare beslutades det att tillsätta ett konvent om EU:s framtid med uppgift att lägga fram ett förslag till en konstitutionsliknande text inför den kommande regeringskonferensen. Laekenförklaringen framhåller några områden där behovet av reformer anses vara särskilt stort: 1) En bättre fördelning och definition av behörighet i Europeiska Unionen, 2) Förenkling av unionens instrument och 3) Mer demokrati, öppenhet och effektivitet i EU. Med toppmötet i Laeken hamnade de allra flesta tunga frågor om EU:s framtid på den officiella dagordningen (Petersson 2002:15).

I framtidskonventet fanns representanter bestående av medlemmar från de nationella regeringarna, de nationella parlamenten, Europaparlamentet och EU-kommissionen. Även ansökarländerna hade representanter på plats (Petersson et al 2003:61). Det fanns även ambitioner att bredda debatten och engagera medborgarna, varav ett debattforum för organisationer som representerar det civila samhället inrättades (ibid. s.88).

Arbetet i konventet omfattade tre faser, där den första var en lyssnande fas där förväntningar och behov kartlades, följd av en reflektionsfas där olika förslag jämfördes och analyserades. Den tredje och slutgiltiga förslags- och förhandlingsfasen gick ut på att utarbeta ett förslag till konstitution (www.eu2004.se/extra (1); Peterson et al 2003:78).

3.1 Utkast till fördrag om upprättande av en konstitution för Europa

Efter närmare ett och ett halvt års arbete i konventet presenterades så dess ”Utkast till fördrag om upprättande av en konstitution för Europa”. Jag ämnar här presentera utkastets huvudsakliga ståndpunkter för att skapa en överblick över vad debatten, som ledde fram till dess uppkomst och därefter fortsatte, har handlat om.

- De olika fördragen ersätts av en sammanhållen konstitution. Denna konstitution samlar alla regler om hur EU fungerar i ett lättöverskådligt dokument, som i hög grad påminner om en nationalstats grundlag. I och med detta försvinner EU:s indelning i tre pelare.
- EU:s värden och mål slås fast. Värdena består av respekt för människans värdighet, frihet, demokrati, jämställdhet, rättstatsprincipen och mänskliga rättigheter. Att främja freden, sina värden och folkens välfärd är unionens övergripande mål.
- EU:s rättighetsstadga blir bindande och unionen får juridisk status.
- Maktfördelningen mellan medlemsstaterna och EU:s institutioner tydliggörs.
- Antalet beslutsformer minskas och kvalificerad majoritet blir normen. Enhällighet används endast i ett fåtal fall, bland annat i utrikes- och försvarsfrågor. För att uppnå kvalificerad majoritet krävs att minst hälften av medlemsstaterna som representerar minst tre femtedelar av unionens befolkning står bakom förslaget.
- Nationella parlament involveras mer i EU:s politiska process genom att övervaka att subsidiaritetsprincipen efterlevs. Denna princip går ut på att EU bara får agera på ett område om målet inte kan uppnås av medlemsstaterna själva.
- Kommissionen kommer att bestå av en kommissionär per land men bara 15 av dessa ska ha rösträtt. En europeisk utrikesminister inrättas inom ramen för kommissionen.
- Europaparlamentets inflytande ökar genom att medbestämmanderätten utvidgas från 34 till 80 områden.
- I Europeiska rådet införs en vald ordförande eller EU-president som ersätter det roterande ordförandeskapet mellan medlemsstaterna. EU-presidenten väljs för en period på 2,5 år.
- Öppenheten i beslutsfattandet ökar genom att rådets sammanträden ska vara offentliga när lagstiftningsförslag diskuteras och antas. (Tallberg 2004:211ff; www.eu2004.se/extra (2); CONV 850/03)

4 Idéanalys av de förda debatterna om EU:s framtid

Jag har nu kommit fram till det kapitel där det empiriska materialet presenteras och analyseras med hjälp av de tre begreppen demokrati, effektivitet och legitimitet. Jag inleder varje avdelning med att redogöra för huvuddragen i respektive lands debatt, för att sedan analysera debattinnehållet utifrån vart och ett av de tre teoretiska begreppen. Jag börjar med den svenska debatten, följd av den spanska debatten för att slutligen genomföra en komparation mellan båda länders debatter.

4.1 Den svenska debatten om EU:s framtid

Den svenska riksdagens splittring i EU-frågan gör sig gällande även i framtidsdebatten och dimensionen ja/nej till EU är mycket framträdande. Debattens centrala tema, själva upprättandet av en konstitution, har varit föremål för omfattande diskussioner mellan dess förespråkare, som bland annat anser att en konstitution tydliggör EU:s kompetens, och de som ser en konstitution som ett steg i uppbyggnaden av en europeisk superstat. Hur konstitutionsförslaget skall ratificeras har även det varit ett framträdande tema för debatt mellan de som anser att folket bör få fatta beslutet i en folkomröstning och de som menar att riksdagen ska ansvara för beslutsfattandet i frågan.

Ytterligare en fråga som fått stort utrymme i den svenska debatten är huruvida det Europeiska rådet ska ha en vald ordförande eller inte. Här har socialdemokraterna förespråkat en vald ordförande medan resterande partier motsatt sig en sådan, främst på grund av att det anses gynna de stora länderna i unionen på bekostnad av de mindre. Maktförhållandet mellan EU:s institutioner har också debatterats. Här har tydliga skiljelinjer utmålats mellan de som förespråkar mer makt till de överstatliga institutionerna, främst representerat av Europaparlamentet, och de som vill att EU skall vara av mellanstatlig karaktär, med ministerrådet som främsta institution. (prot. 2001/02:119; 2002/03:87; 2003/04:32; 2003/04:50).

4.1.1 Demokrati

Hänvisningar till demokrati är framträdande i många delar av debatten. Vanligt förekommande kritik mot EU är svårigheten att veta vad unionen bär ansvar för och vad som är nationell kompetens:

”Ett av de stora demokratiska problemen med EU är att det är lite av en Barbapappa – en figur som kan bli allt eller inget. Man kan uppfatta det som att EU lägger sig i allting men inte tar ansvar för någonting” (Lennmarker (m) anf. 192 prot. 2002/03:87).

När tillkomsten av en konstitution diskuteras menar många debattörer att en sådan ger upphov till ökade demokratiska kvaliteter i EU i form av större *tydlighet* och *öppenhet* (t ex Svensson (kd) anf. 3 prot. 2001/02:119). Tydligheten och öppenheten ger i sin tur upphov till ökade möjligheter för *ansvarsutkrävande*. Andersson (c) menar att en konstitution medför att beslutsfattare lättare går att identifiera och utkräva ansvar av, då fler av unionens medborgare får möjlighet att läsa och förstå EU:s grundläggande dokument (anf. 4 prot. 2001/02:119). Just möjligheten till ansvarsutkrävande framförs i många sammanhang i den svenska framtidsdebatten och kan därmed ses som en central institution i demokratibegreppet. Inte bara själva uppkomsten av en konstitution utan även dess innehåll anses medföra ökade möjligheter till ansvarsutkrävande. Det framförs bland annat att tydligare beslutsregler leder till större demokratisk kontroll (Hökmark (m) anf. 2 prot. 2003/04:32). Skeptiker till konstitutionsförslaget tar även de fasta på möjligheten till ansvarsutkrävande och menar att den möjligheten blir begränsad när allt fler beslut skall fattas med kvalificerad majoritet, något som i grunden innebär att besluten fattas av representanter för andra länders medborgare som inte kan ställas till svars av de svenska väljarna (Einarsson (v) anf. 5 prot. 2003/04:32). Den minimala möjligheten att utkräva ansvar vid ökade majoritetsbeslut leder enligt Fridolin (mp) till ”demokrati på kontrakt” (anf. 21 prot. 2003/04:32).

Vikten av att kunna avsätta ansvariga politiker i ett demokratiskt system framförs även som ett argument för att det direktvalda Europaparlamentet skall ges större makt på bekostnad av det indirekt valda ministerrådet. Vikten av *öppenhet* som en grund för demokrati betonas även i detta sammanhang då det öppna Europaparlamentet förespråkas på bekostnad av ministerrådet där förhandlingarna sker i slutenhet (Krantz (fp) anf. 139 prot. 2002/03:87).

Hur demokratin bäst utövas och på vilket sätt medborgarna skall vara delaktiga har också varit föremål för debatt. Här kan en konfliktsituation mellan indirekta och direkta former av demokrati utrönas, när diskussionen angående en folkomröstning om konstitutionsförslaget kommer upp på agendan. De som förespråkar en folkomröstning och därmed direkt deltagande av medborgarna i beslutsfattandet menar att konstitutionen är av sådan betydelse för EU:s utveckling att folket bör få säga sitt (Einarsson (v) anf. 5 prot. 2003/04:32). En folkomröstning sägs också medföra att medborgarna, på ett mer engagerat sätt, sätter sig in i den berörda frågan och på så sätt blir mer delaktiga i beslutsfattandet (Ohly (v) anf. 185 prot. 2003/04:32). Att direkt deltagande genererar intresserade

och insatta medborgare är ett vanligt argument när det kommer till att förespråka deltagardemokrati (jfr Jarl 2003:129). Ytterligare ett argument för att en folkomröstning bör äga rum är att den svenska riksdagen inte är representativ för den svenska befolkningen i EU-frågan och därmed inte kan fatta beslut på folkets vägnar (Fridolin (mp) anf. 21 prot. 2003/04:32). Detta resonemanget kan te sig som kritik mot att den representativa demokratins *mandatmodell* med åsiktsöverensstämmelse som det främsta särdraget inte fungerar optimalt i Sverige.

Trots att deltagardemokrati i det teoretiska resonemanget beskrivs som ett sätt att förstärka och komplettera den representativa demokratin, förekommer i debatten åsikter som antyder att en folkomröstning istället kan komma att försvaga den indirekta formen av demokrati. Ett sådant argument framförs av Hamilton (fp) som menar att riksdagen är den överordnade kanalen för folkligt inflytande och att folkomröstningar skall användas sparsamt för att inte försvaga riksdagsvalen som kanal (anf. 103 prot. 2003/04:32). Politikens ansvarstagande har också en framträdande roll i argumentationen mot en folkomröstning; dels omnämns svårigheten att sätta sig in i alla detaljer som rör konstitutionen och att det ansvaret inte bör lämpas över på väljarna (Odell (kd) anf. 184 prot. 2003/04:32), dels föreligger en risk att folket beskylls för det fattade beslutet och politiker därmed smiter ifrån sitt ansvar och inte ställs till svars i nästkommande val för de ställningstaganden som gjorts (Larsson (s) anf. 253 prot. 2003/04:32). Betoningen på ansvarsutkrävande återkommer i det senaste debattinlägget och kan sammankopplas med den representativa demokratins *ansvarsmodell*, där det i efterhand är viktigt att kunna utkräva ansvar av berörda politiker.

Också storleken på en demokrati och den överstatliga aspekten rörande demokratibegreppet tas upp till debatt. Det framförs på sina håll resonemang som har långtgående likheter med den kosmopolitiska demokratins principer. Lundgren (c) talar om att formerna för en flernivådemokrati måste utvecklas och framhåller att de folkvalda institutionerna, både de nationella och Europaparlamentet måste förstärkas för att skapa detta (anf. 162 prot. 2002/03:87). Krantz (fp) menar att när världen i övrigt globaliseras så måste även demokratin göra det och att det nu är dags för att en europeisk demokrati utvecklas, bland annat genom ett förstärkt Europaparlament (anf. 139 prot. 2002/03:87). Det finns dock de som ifrågasätter hur pass stor en demokrati kan bli och fortfarande generera människors engagemang. Utgångspunkten för resonemanget går att finna i att demokrati kräver insatta och engagerade medborgare och att det för att uppnå detta inte går att ha för stora demokratiska enheter (Björnlod (mp) anf. 220 prot. 2003/04:32). Här framförs att en viss konfliktlinje mellan det direktdemokratiska och det kosmopolitiska demokratiidealet kan föreligga, då den senaste debattören menar att intresset från folkets sida uteblir om den demokratiska enheten blir för stor. Mot det argumentet ställer sig emellertid Federley (c) som menar att det måste gå att föreställa sig en demokratisk värld, byggd på folkmakt, även utanför nationalstaten och att det inte finns några gränser, varken språkliga, geografiska eller religiösa, för hur stor en demokrati kan bli (Svd 2004-05-25).

4.1.2 Effektivitet

Effektivitetsbegreppet tydliggörs främst i de debatterna som berör politikområden samt hur beslutsfattandet skall vara utformat. Rörande beslutsfattandet råder det i det närmaste konsensus om att majoritetsbeslut inom fler områden leder till ökad effektivitet (Malmström (fp) i Svd 2003-08-11). Det finns dock även en mindre förekommande uppfattning som menar att effektiviteten i implementeringsfasen blir starkare om enhälligheten i beslutsfattandet finns kvar, eftersom det då finns en allmän uppslutning bakom ett förslag (Ahlin (s) anf. 157 prot. 2003/04:32). Samtidigt ses en fara i att låta effektiviteten bli avgörande för vilken beslutsmodell som antas. Einarsson (v) menar att detta tänkande öppnar för vilken beslutsmodell som helst, bara den är tillräckligt effektiv i förhållande till de mål man har (anf. 190 prot. 2002/02:87).

Effektiviteten bedöms också utifrån vilken politisk nivå som ter sig bäst för beslutsfattande inom ett visst politikområde. Regeringens utgångspunkt är att:

”EU ska fatta beslut i genuint gränsöverskridande frågor och i frågor där nyttan av det gemensamma beslutsfattandet klart överskrider nyttan av att fatta besluten i varje medlemsland” (Hjelm-Wallén (s) anf. 44 prot. 2001/02:119).

Miljöfrågan, asyl- och migrationspolitiken samt det rättsliga samarbetet omnämns som områden där EU kan arbeta effektivare än enskilda medlemsstater (Hjelm-Wallén (s) anf. 44 prot. 2001/02:119; Persson (s) anf. 48 prot. 2003/04:50). Även en effektivare utrikes- och säkerhetspolitik efterfrågas i många läger. Att det inte räcker med att kunna fatta beslut utan att även implementeringen av de fattade besluten måste kunna genomföras på ett önskvärt sätt för att det skall gå att tala om effektivitet gör sig gällande här. EU:s oförmåga att förhindra kriget på Balkan i början av 1990-talet ses som ett belägg för att utrikespolitiken måste bli mer sammanhållen (Hamilton (fp) anf.3 prot. 2003/04:32).

Lundgren (c) önskar sig ett smalare men effektivare EU och menar att det EU ska göra måste kunna göras med kraft. För att uppnå detta måste bland annat en tydlig ansvarsfördelning mellan EU:s och medlemsstaternas kompetensområden finnas (anf. 162 prot. 2002/03:87; anf. 14 prot. 2003/04:32). Även Magnusson är inne på liknande resonemang och menar att tydliga beslutsregler bidrar till ett effektivt beslutsfattande (Magnusson (s) anf.1 prot. 2003/04:32). *Tydlighet* som i föregående kapitel kopplades samman med demokrati kan alltså även tolkas som ett kriterium för effektivitet.

Det som i teorikapitlet omnämns som en konfliktsituation mellan effektivitet och demokrati eller ”system effectiveness versus citizen participation” för att använda Dahls uttryck, gör sig gällande även i framtidsdebatten. Exempel på detta är att en vald ordförande i Europeiska rådet anses medföra effektivitetsvinster då man undviker att prioriteringar ändras var sjätte månad och istället kan föra mer långsiktiga resonemang, samtidigt som en vald ordförande endast har ett indirekt demokratiskt mandat att luta sig tillbaka på (Magnusson (s) anf. 156 prot. 2002/03:87; Tallberg et al i DN 2003-02-09). Som nyss nämnts anses utökade majoritetsbeslut medföra effektivitetsvinster samtidigt som ansvarsutkrävandet

blir lidande (Malmström (fp) i Svd 2003-08-11; Fridolin (mp) anf. 21 prot. 2003/04:32).

Förhållandet mellan effektivitet och demokrati beskrivs emellertid även som att effektiviteten utgör en grund för demokratin eller åtminstone stärker demokratin. I samband med den debatt som ägde rum efter att EU:s stats- och regeringschefer misslyckats med att enas om ett gemensamt konstitutionsförslag i december 2003, uttrycker sig Sveriges statsminister på följande sätt:

Just att inte kunna ta beslut, eller utstråla att man inte kan ta beslut, är det farligaste som kan hända en demokratisk institution (Persson (s) anf. 36 prot. 2003/04:50).

4.1.3 Legitimitet

Legitimiteten i debatten kan i stor utsträckning hänvisas till folkligt stöd, det vill säga social legitimitet (jfr Karlsson 2001:107). Det hänvisas ofta till ”det som medborgarna godkänner” i resonemangen om legitimitet. Det talas bland annat om avsaknaden av folkligt stöd eller godkännande när det handlar om sådana åtgärder som anses leda till maktförskjutning och förändringar i demokratin. Miljöpartiet motsätter sig till exempel att en statsliknande struktur byggs upp inom EU med motiveringen att medborgarna i EU inte har godkänt en sådan utveckling (t ex Fridolin (mp) anf. 175 prot. 2002/03:87). Även ifråga om vilka politikområden som EU ska ha ansvar för tas medborgarnas vilja och godkännande upp. Det hävdas bland annat att folket, när de tillfrågas om vad EU ska ägna sig åt, menar att internationell brottslighet är en viktig fråga och att EU därmed måste svara mot dessa förväntningar (Granbom (fp) anf. 155 prot. 2003/04:32). Det går också att utträna en *närhetsprincip* som grund för EU:s legitimitet. I samband med diskussionen huruvida det Europeiska rådet skall ha en vald ordförande eller inte nämns att EU, under Sveriges ordförandeskap våren 2001, kom att bli accepterat i stora delar av landet och att den möjligheten försvinner för ett litet land om en vald ordförande introduceras (Lennmarker (m) anf. 158 prot. 2003/04:32).

Det har visat sig vara svårt att relatera debattinläggen om legitimitet till legalitet. Rättfärdigandet går däremot att hänvisa till debattinlägg som rör demokratisk styrning. Folkstyret är den främsta källan för rättmätigt maktutövande i debatten. Det hävdas bland annat att de nationella parlamentens roll i EU-samarbetet av demokratiska legitimitetsskäl bör stärkas eftersom det som sker där är mer begripligt för medborgarna och att de nationella parlamentarikerna är närmare människorna (Hjelm-Wallén (s) anf. 54 prot. 2001/02:119)

Vid flertalet tillfällen används demokratisk legitimitet som ett enda uttryck, vilket ger belägg för resonemanget om att demokrati som beslutsprocedur har blivit så pass rotad att det kommit att ses som ett villkor för legitimitet (jfr Karlsson 2001:122f). Bland annat hävdas det att EU måste syssla med få frågor och tydliga beslutsregler för att vinna demokratisk legitimitet (Ruwaida (mp) anf. 191 prot. 2003/04:32) samt att öppenhet och insyn på ett ordentligt sätt bör skrivas in i konstitutionen då detta ger förutsättningar för demokratisk legitimitet

(Magnusson (s) anf.133 prot. 2003/04:32). Tydlighet och öppenhet känns igen som demokrativärden från förra kapitlet. Ibland antyds det också att den demokratiska legitimiteten finns att hämta i vissa specifika institutioner. Bland annat hävdas det att det finns mycket mer demokratisk legitimitet hos stats- och regeringschefer än inom diffusa organ som EU-kommissionen (Hjelm-Wallén (s) anf. 48 prot. 2001/02:119) samt att det finns demokratisk legitimitet i att statsråden hämtar sitt mandat i riksdagen innan de åker och företräder Sverige i EU (Persson (s) anf. 34 prot. 2003/04:50). En annan uppfattning är att den demokratiska legitimiteten tillgodoses genom såväl Europaparlamentet som ministerrådet (Svensson (kd) anf. 3 2001/02:119).

4.2 Den spanska debatten om EU:s framtid

Ett debattämne som varit särskilt framträdande i den spanska debatten om EU:s framtid är röstfördelningen i ministerrådet. Bakgrunden till detta går tillbaka till det nya röstningsförfarandet som fastställdes i Nicefördraget,¹² vilket gav Spanien och Polen, trots betydligt mindre folkmängd, nästan ett lika stort antal röster i ministerrådet som de fyra största EU-länderna Tyskland, Storbritannien, Frankrike och Italien. Med konstitutionsförslaget minskar återigen Spaniens och Polens röststyrka, då befolkningens mängden i respektive EU-land får större betydelse för röstningsförfarandet (Ledare i El Mundo 2003-10-04). Debatten har stått mellan de som inte velat ge upp Nicereglerna och de som varit beredda att ge upp röster i ministerrådet för att få till stånd en konstitution. Ytterligare ett område som varit uppe till debatt är regionernas roll. Framförallt representanter för regionala partier menar att EU:s regioner får för lite utrymme i konstitutionsförslaget. Bland annat har minoritetsspråkens ställning i den nya konstitutionen debatterats. Vilka politikområden som ska finnas inom EU:s kompetensområde har också behandlats. Bland debattörerna märks en relativt stor enighet för att EU-samarbetet bör fördjupas inom ett stort spektrum av områden, däribland inom sociala och ekonomiska frågor såväl som inom den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken samt straffrättsliga och inrikespolitiska frågor (prot.6, 2004-05-12; prot. 16, 2004-06-15).

4.2.1 Demokrati

Öppenhet och *tillgänglighet* är exempel på demokrativärden som förespråkas i den spanska framtidsdebatten, och som en konstitution anses förstärka (Ledare i El Mundo 2003-12-14). Genom att dessa värden förstärks skapas större förståelse för hur EU fungerar och medborgarna blir mer involverade i unionen (Puigcercós

¹² Nicefördraget antogs i december 2000 och trädde i kraft i februari 2003 (Tallberg 2004:32)

I Boixassa (ERC) prot. 16, 2004-06-15). *Tydlighet* beskrivs också vara av största vikt för att ett demokratiskt system ska fungera. Här omnämns de nya beslutsreglerna för kvalificerad majoritet i form av dubbel majoritet av länder och befolkning som betydligt tydligare än de beslutsregler som fastställdes i Nice. Trías I Vidal de Llobatera (CiU) menar att beslutsmekanismerna i en demokrati, även på europainivå, lämpligen bör vara klara och tydliga (prot. 306, 2003-12-17). Det läggs även stor vikt vid *jämlikhet* och *rättvisa*. Att konstitutionen leder till stärkta rättigheter och ökad jämlikhet bland EU:s medborgare markeras särskilt (Rivero Baute (CC) prot. 16, 2004-06-15). Även möjligheten för alla medborgare att på samma villkor utnyttja sina politiska rättigheter understryks när frågan om EU:s officiella språk behandlas. Möjligheten för katalaner, galicier och basker att utöva sina rättigheter ses som kraftigt reducerad om de inte har möjlighet att vända sig till unionens institutioner på sina språk (Rodríguez Ramas (PSOE) prot. 8, 2004-05-18). Satsningar på social och ekonomisk samhörighet i EU anses också utgöra en viktig del av EU:s politik och är något som kan kopplas till demokrativärdena jämlikhet och rättvisa (Rodríguez Sánchez (BNG) prot. 16, 2004-06-15).

Viss kritik riktas mot, vad som anses vara, den sneda representation som företrädde Spanien i framtidskonventet, där inga regionala partier fanns representerade (Barkos Berruezo (NB) prot.16, 2004-06-15). Mot detta motsätter sig Martínez Casañ (PP) som menar att det i en demokrati är parlamentsmajoriteten som representerar den demokratiska positionen och att det därför är naturligt att de spanska representanterna i konventet kom från de två största partierna (prot. 90, 2002-06-12). För att komma till rätta med den sneda representationen hävdar emellertid den förre debattören att en folkomröstning om konstitutionsförslaget bör genomföras (Barkos Berruezo (NB) prot.16, 2004-06-15). Här ges ett tydligt exempel på att deltagardemokratiska former ofta ses som ett sätt att stärka och komplettera den representativa demokratin (jfr Gilljam-Hermansson 2003:19). Genomförandet av en folkomröstning förespråkas också som ett sätt att visa att EU fordrar delaktiga medborgare (Llamazares Trigo (IU) i El País 2002-04-02). Enligt den deltagardemokratiska modellen anses just den fordran medföra positiva effekter, bland annat genom en tendens till deltagande i flera sammanhang (Jarl 2003:129).

I anslutning till debatten om det nya röstningsförfarandet har även en demokratidebatt om valet av prioritering av antingen Europaparlamentet eller ministerrådet tagit fart. Det större röstantalet i ministerrådet som Spanien tilldelades i Nicefördraget skedde på bekostnad av att antalet europaparlamentariker minskade. Niceförespråkarna hävdar att Spanien tjänat på Nicefördraget och att de inte skulle byta röster i ministerrådet mot fler europaparlamentariker, på samma sätt som de inte skulle byta ministrar i en regering mot parlamentariker (Rajoy Brey (PP) prot. 16, 2004-06-15). Meningsmotståndare menar däremot att det var mycket oansvarigt av regeringen att ge upp mandat i Europaparlamentet och att inte tro på den representativa institutionen (Erkoreka Gervasio (PNV) prot. 16, 2004-06-15). Lasagabaster Olázabal (EA) instämmer och menar att parlament har en nyckelroll i ett

demokratiskt system, såväl på nationell som europeisk nivå (prot. 16, 2004-06-15).

Många är de som förespråkar ett förstärkt Europaparlament och som gör det med hänvisning till viljan att stärka de demokratiska inslagen i EU (t ex Puigcercós I Boixassa (ERC) prot. 16, 2004-06-15). Denna typ av resonemang har stor likhet med den kosmopolitiska demokratin principer där demokrati även på överstatlig nivå förespråkas, och där de regionala parlamenten har en framträdande roll.

4.2.2 Effektivitet

Även här ses fler majoritetsbeslut som en grund för effektivitet (t ex Borrell et al i El País 2003-07-19). Effektiviteten i den politiska beslutsprocessen till följd av användandet av kvalificerad majoritet anses också medföra en stärkt demokrati. Konventsledamöterna Borrell et al (PSOE) menar också att majoritet är demokrati, medan enhällighet leder till förlamning (El País 2003-07-19). Ett effektivt beslutsfattande leder även, enligt artikelförfattarna, till större *solidaritet* i EU. Att det fortfarande råder enhällighet i beslutsfattandet inom bland annat skatte- och ekonomiområdena, menar de får betalas med mindre solidaritet (ibid.). Här ges ett exempel på att effektivitet och demokrati kan vara förenbara och inte behöver vara varandras motpoler. Ytterligare ett exempel där effektivitet och demokrati framställs som förenbara, kommer fram när EU-kommissionens storlek diskuteras. Många anser att EU av effektivitetsskäl måste reducera antalet kommissionärer. I den diskussionen framförs argumentet att ett effektivt EU också kommer närmare medborgarna (Durán I Lleida (CiU) prot. 16, 2004-06-15). Denna argumentationen utvecklas inte ytterligare, men jag tolkar det som att debattören menar att effektiviteten medför demokratiska kvaliteter i form av den omnämnda närheten.

Det förekommer även tydliga exempel på konfliktsituationen mellan effektivitet och demokrati. Frågan om det Europeiska rådet skall ha en vald ordförande eller inte är ett sådant exempel. Många förespråkar en vald ordförande just för att öka effektiviteten i EU, då detta undviker att de politiska prioriteringarna ändras var sjätte månad på grund av olika nationella intressen (Estrella Pedrola (PSOE) prot. 140, 2003-04-29). En annan åsikt är dock att en vald ordförande blir en utmaning för demokratin. Guardans I Cambó (CiU) menar att en vald ordförande inte blir ansvarig inför någon parlamentarisk församling och att det därmed skapas ett ”politiskt monster.” Han fortsätter:

Vi är till och med anhängare av att offra effektiviteten till priset av demokratisk kontroll. Vi skulle aldrig, i balansgången mellan effektivitet i den politiska proceduren och permanent demokratisk och parlamentarisk kontroll, offra den demokratiska kontrollen till försvar för den eventuella effektiviteten i systemet (Guardans I Cambó (CiU) prot.140, 2003-04-29).

Även när språkfrågan debatteras blir dilemmat tydligt då det hävdas att rättigheten att kunna uttrycka sig på sitt språk i EU:s institutioner paradoxalt nog kan leda till

att kommunikationen mellan européer blockeras (Moragas Sánchez (PP) prot. 8, 2004-05-18).

Effektivitetsargumenten är också vanligt förekommande när det handlar om vilka politikområden som EU ska behandla. Det går att utröna att stor vikt läggs vid hur effektiviteten i implementeringsfasen ska förbättras. Nuvarande statsministern menar bland annat att den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken måste förstärkas och att EU inte kommer att vara fullständigt eller effektivt utan ett gemensamt försvar (Rodríguez Zapatero (PSOE) prot. 16, 2004-06-15). Det hävdas också att EU, på ett mer koordinerat och effektivt sätt, måste ta tag i arbetslöshetsproblematiken och även förbättra de sociala förmånerna för unionens medborgare. För att EU ska kunna bli effektivt på dessa områden påstås det att den gemensamma budgeten måste bli högre (Llamazares Trigo (IU) i El País 2002-04-02). Även uppkomsten av en konstitution anses medföra effektivitet till implementeringsfasen i beslutsprocessen. Enligt docenten i juridik, Estella de Noriega, är uppkomsten av en konstitution ett effektivt sätt att göra löften trovärdiga. Han menar att en konstitution ger mer trovärdighet än ett internationellt fördrag (El País 2002-06-22).

Subsidiaritetsprincipen är central i diskussionen om effektivitet. Det hävdas dels att subsidiaritetsprincipen utökar effektiviteten i EU, eftersom det för att en politik ska vara effektiv, krävs att EU bara styr på de områden där nationella åtgärder inte är tillräckliga för att med framgång ta sig an ett gemensamt problem (Palacio (PP) i El País 2002-07-04). En annan ståndpunkt rörande subsidiaritetsprincipen förmedlar en oro över att effektiviteten i EU minskar då de nationella parlamenten ska övervaka att principen efterlevs, eftersom det ses som ännu ett sätt att blockera beslutsfattandet i unionen. Man menar att kommissionens initiativförmåga kommer att hämmas eftersom det är föga troligt att den vågar ge förslag inom sådana områden som många nationella parlament sannolikt kommer att opponera sig emot (Estrella Pedrola (PSOE) prot. 140, 2003-04-29).

4.2.3 Legitimitet

Det går i den här debatten att utröna att legaliteten som en del av legitimitetsbegreppet åtminstone åsyftas av juridikprofessorn Rubio Llorente gällande konstitutionsförslagets förenlighet med den egna grundlagen. Att EU-konstitutionen i sin artikel 10¹³ ges företräde framför medlemsstaternas egna lagar, anser han bryter mot den egna konstitutionen. För att EU-konstitutionen ska vara legitim krävs därför att den egna konstitutionen först reformeras (El País 2003-07-11). Här visas ett tydligt exempel på att legitimitetsbegreppet har en innebörd av legalitet. Grunden för det rättmätiga maktutövandet går att finna i att makten utgår från folket, med påståenden som att "EU måste involvera

¹³ Artikel 10.1 i konstitutionsförslaget lyder "Konstitutionen och den rätt som antas av unionens institutioner genom utövande av de befogenheter som den har tilldelats skall ha företräde framför medlemsstaternas rätt."

medborgarna mer för att legitimiteten inte ständigt skall minska” (Herrera Torres (ICV) prot. 16, 2004-06-15) och att ”den demokratiska legitimiteten i EU hade stärkts ytterligare om även regionala representanter funnits närvarande i framtidskonventets arbete” (Cid Pañella (ERC) prot. 90, 2002-06-12).

Det finns ett tydligt resonemang om att EU-samarbetet vilar på två former av legitimitet. Särskilt i debatten om det nya röstningsförfarandet kommer detta på tal. Palacio (PP) menar att befolkningmängden inte bör vara ett kriterium för beslutsfattandet i ministerrådet eftersom det är den institutionen som legitimerar EU som en union av stater och där principen om jämlikhet mellan medlemsstaterna bör råda. Det är istället Europaparlamentet som ska ge uttryck för EU:s andra legitimitet; att vara en union av medborgare (prot. 145, 2003-06-17). Det verkar råda någorlunda enighet om att EU-samarbetet vilar på två legitimitetsprinciper, däremot skiljer sig uppfattningarna om lämpligheten i att dessa principer blandas. Enligt nyss nämnda debattör rubbas den balans som råder mellan de olika institutionerna om röstningsmodellen med dubbel majoritet införs (ibid.). Av annan uppfattning är Moratinos (PSOE) som menar att den dubbla majoriteten i beslutsfattandet också medför en dubbel legitimitet (prot. 6, 2004-05-12). Här går det att utvärdera att olika institutioner i EU rättfärdigas på olika sätt; antingen direkt från dess medborgare eller genom medlemsstaterna. Den demokratiska principen tycks dock vara central, med skillnaden att folkmakten antingen utövas på nationell eller europeisk nivå.

Den sociala legitimiteten har en central roll i resonemangen om legitimitet. De faktorer som genererar folkligt stöd går främst att finna i resultaten. Det resoneras att EU bör behandla de områden där dess medborgare vill se resultat. Fackföreningsföreträdarna Fidalgo et al framför att framtidskonventet måste vara lyhört inför medborgarnas önskemål och krav och att en konstitution som inte tar hänsyn till folkets bekymmer är misslyckad (El País 2002-11-01). Det förekommer ett vitt spektrum av politikområden som man menar att EU bör ägna sig åt med hänvisning till att det är medborgarnas önskemål. Det hävdas bland annat att den allmänna europeiska opinionen vill ha en mer sammanhållen utrikes – och säkerhetspolitik med ett gemensamt försvar (Palacio (PP) prot. 140, 2003-04-29). Vidare anses ”ett område med frihet, rättvisa och säkerhet” vara det område som medborgarna känner störst engagemang inför och det bör därmed vara ett högt prioriterat område inom EU-politiken (Rivero Baute (CC) prot. 16, 2004-06-15). Det finns en stark opinion för att en förstärkt social och ekonomisk sammanhållning inom EU måste till för att inte den sociala legitimiteten ständigt skall minska (Rodríguez Sánchez (BNG) prot.16, 2004-06-15). Många är inne på liknande resonemang. Till exempel hävdas det att en skatteutjämning och konvergering av arbetslagstiftning behövs för att det inte ska uppstå en obalans och omlokalisering inom EU. Ett sådant skeende, menar man, skulle ge upphov till ökad misstro och europaskepticism inom unionen (Puigcercós I Boixassa (ERC) prot. 2004-06-15).

Hur det folkliga stödet kommer till uttryck tas också upp i debatten. Vanligtvis hänvisas det till folkets vilja och prioriteringar utan att några särskilda belegg för att så verkligen är fallet framförs. Någon enstaka gång hänvisas dock folkviljan till resultat av opinionsundersökningar och dylikt (t ex Fidalgo et al i El País

2002-11-01). Folkomröstningar anses av många vara ett användbart sätt att fastställa den sociala legitimiteten för en viss politik eller ett visst projekt, i det här fallet konstitutionsförslaget (Barkos Berruezo (NB) prot. 16, 2004-06-15). Användbarheten i att fastställa den sociala legitimiteten genom en folkomröstning ifrågasätts dock av juridikprofessorn Rubio Llorente som, i just det här fallet, menar att det inte är rimligt att se folkomröstningsresultatet som någon säkerställd indikator för hur stor legitimitet EU har bland medborgarna, då folkomröstningen enligt honom handlar om att förbättra den existerande ordningen inom EU eller att bibehålla den intakt samt att troligtvis ingen politisk kraft av vikt kommer att förespråka ett nej till konstitutionen (El País 2003-07-11). I det här debattinlägget berörs svårigheten som kan finnas när det kommer till att fastställa den sociala legitimiteten, eftersom den inte kan mätas enligt fastställda kriterier och därmed säkerligen påverkas av omständigheter liknande de som ovan nämns (jfr Karlsson 2001:107).

4.3 Komparation mellan den svenska och den spanska debatten om EU:s framtid

I denna avdelning är det så dags att jämföra resultaten av de genomförda idéanalyserna. Precis som i tidigare avsnitt behandlar jag var och ett av de teoretiska begreppen för sig.

4.3.1 Demokrati

Framträdande i både den svenska och den spanska debatten är en betoning på värdena *tydlighet* och *öppenhet* när det kommer till att beskriva kvaliteter för ett demokratiskt system, eftersom dessa underlättar för medborgarna att involveras i EU-processen. Den tilltänkta konstitutionen anses av många medföra just dessa värden. Möjligheten till *ansvarsutkrävande* ses som mycket viktigt för demokratin i den svenska debatten och det omnämns såväl av anhängare till EU som av skeptiker. Om *ansvarsutkrävande* har en framträdande roll i den svenska framtidsdebatten, läggs istället stor vikt vid demokrativärdena *jämlikhet* och *rättvisa* i den spanska debatten, där bland annat den sociala och ekonomiska jämlikheten inom EU prioriteras.

När det handlar om att urskilja olika demokratimodeller och sätt att utöva demokratin, får folkomröstningar nästan uteslutande representera den direkta demokratin. Andra direkta påverkansmöjligheter omnämns knappast alls, vilket skulle kunna ses som ett belägg för att många direktdemokratiska åtgärder främst är anpassade för mindre politiska enheter. Synen på politikernas roll i folkomröstningssammanhang skiljer sig åt. I den svenska debatten hävdar motståndarna av en folkomröstning att de folkvalda smiter ifrån sitt ansvar om medborgarna ges beslutanderätten medan politikerna i den spanska debatten anses

bära ansvar för att debatten förs ut bland medborgarna innan en förestående folkomröstning (Gurdans I Cambó (CiU) prot. 140, 2003-04-29).

I båda debatter framförs också kritik mot representativiteten hos de folkvalda i respektive land. I den svenska debatten är det EU-motståndarna som inte anses bli representerade på ett godtagbart sätt medan det i Spanien är de regionala partierna och dess sympatisörer som anses missgynnas. Dessa påståenden ger uttryck för den representativa demokratins tänkbara tillkortakommanden, både gällande åsiktsöverensstämmelse mellan väljare och partier och hur pass stora påverkningsmöjligheter olika åsiktsinriktningar har i det representativa systemet.

Trots att den kosmopolitiska demokratimodellen beskrivits som idealistisk och utopisk i teorikapitlet, så förekommer det likartade tankegångar hos många debattörer. Främst går det att implicit göra kopplingar mellan modellen och de som vill se ett starkt Europaparlament. Det finns dock även debattinlägg som mer uttalat resonerar om flernivå - och global demokrati (t ex Lundgren (c) anf.162, prot. 2002/03:87). I den svenska debatten ifrågasätts dessa resonemang i stor utsträckning, medan en mer lågmäld debatt gör sig gällande i det spanska fallet. Detta kan tolkas som att överstatlig demokrati inte är en fullt lika provokativ och laddad fråga i det senare landet.

4.3.2 Effektivitet

Effektivitetsbegreppet används i liknande sammanhang i de båda debatterna. Främst majoritetsbeslut förknippas med effektivitet. I den spanska debatten förknippas effektiviteten som följer av majoritetsbeslut med demokrativärdet solidaritet, medan EU-skeptiker i den svenska debatten menar att majoritetsbesluten försvagar möjligheten till ansvarsutkrävandet. Här syns en skiljelinje för hur effektiviteten anses påverka demokratin. Det finns en tvetydig koppling mellan effektivitet och demokrati i båda debatter. Med ovanstående exempel framförs både prov på att effektiviteten anses stärka demokratin och det omvända förhållandet; att effektivitet och demokrati befinner sig i något av en konfliktsituation. Den möjliga konfliktsituationen belyses dock i större utsträckning än vad förenbarheten begreppen emellan gör. Ett tydligt exempel på konfliktsituationen, som uppmärksammas i båda länderna, går att finna i debatten om en vald ordförande i Europeiska rådet.

Rörande politikområden så berörs effektivitet såväl när det kommer till att avgöra vilken politisk nivå som ter sig lämpad för ett visst sakområde samt inom vilka politikområden som ökad effektivitet känns mest angelägen. I den svenska debatten ligger fokus på det första exemplet, alltså vilka politikområden som effektivare sköts på EU-nivå än i medlemsstaterna och tvärtom. I den debatten är det främst den första fasen av den politiska beslutsprocessen, att fatta beslut, som förknippas med effektivitetsbegreppet, även om implementeringsfasen också berörs. Även i den spanska debatten kan diskussionerna kring subsidiaritetsprincipen hänvisas till vilken politisk nivå som anses vara mest lämpad för beslutsfattande. Det finns dock i den spanska debatten en större tendens att argumentera för konkreta åtgärder för hur en viss politik blir

effektivare inom EU, vilket främst förknippas med den senare delen av den politiska beslutsprocessen, det vill säga implementeringsfasen. Exempel på detta är att utrikes- och säkerhetspolitiken blir effektivare med ett försvar och att de sociala åtgärderna blir effektivare med en större gemensam budget.

4.3.3 Legitimitet

Det har visat sig vara svårt att relatera till dimensionen legalitet i Beetham och Lords legitimitetsbegrepp. Det finns dock visst utrymme även för detta. Legaliteten berörs som en del av legitimitetsbegreppet i den spanska debatten när konstitutionsförslagets komparabilitet med den egna grundlagen diskuteras. Någon sådan koppling görs däremot inte i den svenska debatten när samma sak debatteras (t ex Wibe (s) anf. 196, prot. 2003/04:32).

Gällande den andra dimensionen, rättfärdigande, är det demokratiskt utövande som ligger till grund för denna i båda debatter, medan andra grunder för rättfärdigande, som till exempel maktutövandets syfte och ändamål, inte omnämns. Demokratisk legitimitet används dessutom ofta som ett sammansatt uttryck. Sättet att debattera om legitimitet skiljer sig däremot åt. I den spanska debatten har vi sett att det talas om att EU vilar på två sorters legitimitet, både som en union av stater och en union av medborgare. Något parallellt sätt att debattera i den svenska debatten återfinns inte. Någon enstaka svensk debattör antyder att EU-samarbetet bygger på olika sorters legitimitet; då det hävdas att ministerrådet symboliserar det mellanstatliga samarbetet och att det därmed är mycket viktigt att regeringen representerar riksdagens hållning i ministerrådet för att inte den legitimitet som är grunden för det mellanstatliga samarbetet urholkas (Hökmark (m) anf. 134 prot. 2002/03:87). Trots att detta insinuerar att det överstatliga EU-samarbetet bygger på en annan form av legitimitet, så förblir det outtalat.

Den sociala legitimiteten får stort utrymme i båda debatter. Vad som generar det folkliga stödet skiljer sig dock åt. Om legitimiteten i den svenska debatten har större koppling till den utveckling och väg som EU som ett politiskt projekt tar, är istället resultaten och det som folket erhåller genom EU-medlemskapet framträdande som legitimitetsskapande faktor i den spanska debatten. En av tänkbara faktorer som orsakar folkligt stöd och som omnämns i teorikapitlet är legitimitet genom ledarskap. Någon sådan koppling har jag dock inte kunnat utrona i någon av de analyserade debatterna.

5 Avslutande diskussion

Syftet med denna studie har varit att utifrån debatten om EU:s framtid fastställa hur de teoretiska begreppen demokrati, legitimitet och effektivitet framställts och använts. Först och främst går det att slå fast att ländernas nationella angelägenheter och förhållningssätt till EU påverkat debatternas utformning och satt sin prägel på dem. I Sverige har dimensionen ja/nej till EU genomsyrat debatten, medan en konfliktdimension som finns närvarande på den spanska politiska arenan, den mellan centrum och regioner, varit framträdande i den debatten. De problemområden som debatterats har ändå, med vissa undantag och med varierande intensitet, varit de samma eftersom debatterna utgått från de teman som framtidskonventet och EU-konstitutionen behandlar.

I det inledande kapitlet fastslog jag att de skillnader länderna emellan som förekommer i EU-sammanhang skulle påverka resultatet av min undersökning. Detta påstående har till viss del infriats. De tydligaste skillnaderna som jag kunnat utröna är följande:

I den spanska debatten betonas jämlikhet och rättvisa som viktiga demokrativärden medan ansvarsutkrävande istället utmärker sig i den svenska debatten. Likaså framgår det i den spanska debatten att det främst är konkreta politiska resultat som skapar social legitimitet, medan det i den svenska debatten finns en större betoning på demokratiska beslutsprocedurer och folkets inblandning som faktorer som genererar social legitimitet. Exemplet från den spanska debatten skulle kunna hänvisas till den nationella kontexten där debatten förts. Eftersom EU-medlemskapet i Spaniens fall betraktas som en viktig källa för tillväxt och där förmånerna av medlemskapet anses vara många, kan jämlikhet och rättvisa mellan EU-medborgare samt reella resultat bedömas som viktiga eftersom de gynnar de egna medborgarna. I det svenska fallet är det tänkbart att det är konfliktdimensionen ja/nej som ger upphov till att den empiriska demokratiska nivån med ansvarsutkrävande och folkets möjlighet till inflytande tillskrivs stor betydelse. Eftersom demokrati förknippas med något allmänt välvilligt, kan det ses som ett smart drag både av ja – och nejföreträdare att relatera så mycket som möjligt till begreppet.

Skillnaderna är dock inte så stora som jag kanske hade föreställt mig att de skulle vara. Jag har i många fall kommit fram till liknande resultat i båda fallen. Vad innebär då detta? Dels kan det betyda att det råder relativ enighet om tolkningen av begreppen demokrati, effektivitet och legitimitet i största allmänhet, dels kan det betyda att det råder relativ enighet om begreppen men endast i debatten om EU:s framtid (eller i ett flernivåsystem om man väljer en abstraktare nivå). Det kan även innebära att enigheten är specifik endast för de analyserade debatterna och att resultatet skulle sett annorlunda ut med andra empiriska fall.

Oberoende av vilket av ovanstående antagande som är korrekt, anser jag att vissa slutsatser angående de teoretiska begreppen kan dras utifrån resultatet:

Tydlighet och *öppenhet* är framträdande och återkommande i båda debatter och kan därmed sägas vara representativa demokrativärden i debatten om EU:s framtid. Att det förekommer tydlighet och öppenhet i det politiska systemet har alltså stor betydelse när kvaliteten på demokratin ska bedömas. Det finns också en stark tilltro till de representativa institutionerna, parlamenten, i båda debatterna. De folkvalda institutionerna, antingen de nationella parlamenten eller Europaparlamentet, tilldelas stor betydelse och tilltro för det demokratiska utövandet. Debatten visar dock även att den representativa modellen har sina tillkortakommanden då inte alla grupper känner sig företrädna på ett godtagbart sätt. Det är folkomröstningar som representerar det direktdemokratiska utövandet i båda debatter. Här går det att tänka sig att den politiska enheten, EU, anses vara för omfattande för att andra direktdemokratiska former ska vara användbara.

Det går även att utröna att effektivitet inte är ett neutralt begrepp som enbart används ifråga om beslutsfattande- och implementeringsförmågan. Begreppet är värdeladdat på så sätt att det ofta framställs i relation till demokratin. Mestadels återges det i ett motsatsförhållande till demokrati, med följderna att en prioritering mellan demokrati och effektivitet måste göras. Dahl (1994:26) menar att detta dilemma blir extra tydligt när den politiska enheten växer och inrymmer allt fler människor. Detta påstående tycker jag mig funnit belägg för, eftersom den möjliga konfliktsituationen i stor utsträckning uppmärksammas i debatterna om EU:s framtid.

Det har också framkommit att legitimitetsbegreppet andra dimension, rättfärdigandet, främst förknippas med demokrati. Detta är i och för sig inget revolutionerande, då demokrati närmast kommer att uppfattas som en förutsättning för legitimitet. Det som gör det hela intressant är att så även sker i debatten om EU:s framtid och att det ger belägg för att styret av unionen legitimeras på samma grunder som i ett nationellt politiskt system.

Slutligen vill jag bara beröra relationen mellan de tre omnämnda begreppen. Det har gått att utröna att det finns en nära relation emellan, där demokrati finns med som en möjlig grund för legitimitet, och där effektiviteten kan förstärka eller försvaga demokratin och i implementeringsfasen utgöra en möjlig grund för legitimitet. Det känns dock viktigt att kunna hålla isär och tydliggöra innebörden för vart och ett av begreppen, särskilt med tanke på att det finns en tendens att använda sig av begreppen utan att tillskriva dem någon specifik betydelse. När begreppen används i nya sammanhang blir ett sådant klagande särskilt angeläget eftersom begreppen möjligtvis används med helt ny innebörd än vad som hittills varit fallet.

6 Referenser

6.1 Böcker

- Archibugi, Daniele, 1998. "Principles of Cosmopolitan Democracy" i Archibugi, Daniele – Held, David – Köhler, Martin (red.) *Re-imagining Political Community: Studies in Cosmopolitan Democracy*. London: Polity.
- Beetham, David, 1991. *The Legitimation of Power*. London: The Macmillan Press Ltd.
- Beetham, David, 1994. "Key Principles and Indices for a Democratic Audit" i Beetham David (red) *Defining and Measuring Democracy*. London: SAGE Publications Ltd.
- Beetham, David – Lord, Christopher, 1998. *Legitimacy and the European Union*. New York: Longman.
- Bergquist, Mats, 1970. *Sverige och EEC: En statsvetenskaplig studie av fyra åsiktsinriktningars syn på svensk marknadspolitik 1961-1962*. Stockholm: Norstedt.
- Bergström, Göran – Boréus, Kristina, 2000. *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Bjereld, Ulf - Demker, Marie –Hinnfors, Jonas, 1999. *Varför vetenskap?* Lund: Studentlitteratur.
- Closa, Carlos – Heywood, Paul M, 2004. *Spain and the European Union*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Costa Pinto, Antonio – Severiano Teixeira, Nuno, 2002. *Southern Europe and the making of the European Union, 1945-1980's*. New York: Colombia University Press.
- Cotarelo, Ramón, 2001. "Los medios de comunicación" i Román, Paloma (red.) *Sistema Político Español*. Madrid: McGraw Hill.
- Dahl, Robert A, 1989. *Democracy and its critics*. New Haven: Yale University Press.
- Dahl, Robert A, 1994. "A Democratic Dilemma: System Effectiveness versus Citizen Participation", *Political Science Quarterly* vol. 109, nr 1, s.23-34.
- Ekengren, Magnus – Sundelius, Bengt, 1998. "Sweden: The state joins the European Union" i Hanf, Kenneth – Soetendorp, Ben (red.) *Adapting to European integration: Small states and the European Union*. New York: Longman.

- Eriksen, Erik Oddvar – Fossum, John Erik, 2000. "Post-national integration", i Eriksen, Erik Oddvar – Fossum, John Erik (red.) *Democracy in the European Union. Integration through deliberation?* London: Routledge.
- Esaiasson, Peter – Gilljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wängnerud, Lena, 2003. *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 2:a uppl. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Gilljam, Mikael – Hermansson, Jörgen, 2003. "Demokratins ideal möter verkligheten" i Gilljam, Mikael - Hermansson, Jörgen (red) *Demokratins mekanismer*. Malmö: Liber.
- Gustavsson, Jakob, 2002. "Välstånd och autonomi: ett historiskt dilemma" i Johansson, Karl Magnus (red) *Sverige i EU. Dilemman, institutioner, politikområden*. 2:a uppl. Stockholm: SNS Förlag.
- Jarl, Maria, 2003. "Deltagardemokraterna och den representativa demokratin" i Gilljam, Mikael - Hermansson, Jörgen (red) *Demokratins mekanismer*. Malmö: Liber.
- Hadenius, Axel, 2001. *Demokrati - En jämförande analys*. Malmö: Liber.
- Hague, Rod – Harrop, Martin – Breslin, Shaun, 1998. *Comparative Government and Politics – An Introduction*. 4:e uppl. Basingstoke: Macmillan Press Ltd.
- Held, David, 1997. *Demokratimodeller- Från klassisk demokrati till demokratisk autonomi*. Göteborg: Daidalos.
- Hix, Simon, 1999. *The Political System of the European Union*. Hampshire: Palgrave.
- Jacobsson, Kerstin, 1997. *Så gott som demokrati - Om demokratifrågan i EU-debatten*. Umeå: Boréa Bokförlag.
- Johansson, Karl Magnus, 2002. "EU och partiväsendet" i Johansson, Karl Magnus (red) *Sverige i EU. Dilemman, institutioner, politikområden*. 2:a uppl. Stockholm: SNS Förlag.
- Johansson, Karl Magnus, 2002. "Avslutning: Sverige som EU-medlem" i Johansson, Karl Magnus (red) *Sverige i EU. Dilemman, institutioner, politikområden*. 2:a uppl. Stockholm: SNS Förlag.
- Karlsson, Christer, 2001. *Democracy, Legitimacy and the European Union*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Lundquist, Lennart, 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundquist, Lennart, 2001. *Medborgardemokratin och eliterna*. Lund: Studentlitteratur.
- Mackie, Tom – Marsh, David, 1995. "The Comparative Method" i Marsh, David – Stoker, Gerry (red) *Theory and Methods in Political Science*. Basingstoke: Macmillan Press Ltd.
- Nelsen, Brent F.- Stubb, Alexander, 2003. *The European Union- Readings on the Theory and Practice of European Integration*. 3:e uppl. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Petersson, Olof, 1999. *Svensk politik*. 4:e uppl. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Petersson, Olof – Johansson, Karl Magnus- Mörth, Ulrika – Tarschys, Daniel, 2001. *Demokratirådets rapport 2001: Demokrati utan utland*. Stockholm: SNS Förlag.

- Petersson, Olof, 2002. "Den europeiska framtidsdebatten" i Petersson, Olof (red) *Från Fischer till Giscard- 24 röster om Europas framtid*. Stockholm: SNS Förlag.
- Petersson, Olof – Mörth, Ulrika – Olsen, Johan P – Tallberg, Jonas, 2003. *Demokratirådets rapport 2003: Demokrati i EU*. Stockholm: SNS Förlag.
- Ragneklint, Robert, 2004. *Effektivitet – vad är det? Perspektiv på effektivitet i offentlig sektor: Exemplet sjukvården*. Lövestad: Akademi och Samhälle 2000 Förlag.
- Rothstein, Bo – Esaiasson, Peter- Hermansson, Jörgen – Micheletti, Michele – Petersson, Olof, 1995. *Demokratirådets rapport 1995: Demokrati som dialog*. Stockholm: SNS Förlag
- Scharpf, Fritz W, 2001. "Notes Toward a Theory of Multilevel Governing in Europe", *Scandinavian Political Studies* vol. 24, nr 1, s.1-24.
- Schlesinger, Philip – Kevin, Deirdre, 2000. "Can the European Union become a sphere of publics?", i Eriksen, Erik Oddvar – Fossum, John Erik (red.) *Democracy in the European Union. Integration through deliberation?* London: Routledge.
- Sjövik, Kristian, 2004. *Demokrati bortom nationalstaten?* Lund: Lund Political Studies.
- Strandbrink, Peter, 1999. *Kunskap och Politik - Teman i demokratisk teori och svensk EU-debatt*. Stockholm: Stockholm Studies in Politics.
- Tallberg, Jonas, 2004. *EU:s politiska system*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Vedung, Evert, 1997. *Det rationella politiska samtalet: Hur politiska budskap tolkas, ordnas och prövas*. Stockholm: Bonniers.
- Wallenberg, Jan, 1986. *Effektiv demokrati*. Stockholm: Liber Förlag.
- Weale, Albert, 1999. *Democracy*. London: The Macmillan Press Ltd.

6.2 Tidningsartiklar

- Dagens Nyheter. 2003-02-09. *Sverige är ingen stormakt, Persson*. Tallberg, Jonas- Mörth, Ulrika – Olsen, Johan P – Petersson, Olof.
- Svenska Dagbladet. 2003-08-11. *Fem myror är fler än fyra elefanter*. Malmström, Cecilia.
- Svenska Dagbladet. 2004-05-25. *Länge leve förenta stater*. Federley, Fredrick.
- El País. 2003-07-11. *El referéndum superfluo y el necesario*. Rubio Llorente, Francisco.
- El País 2003-07-19. *Una Constitución para la Europa de los 25*. Borrell, Josep – Carnero, Carlos – López Garrido, Diego.
- El País. 2002-07-04. *El desafío de la Europa de la seguridad interior*. Palacio, Ana.
- El País.2002-04-02. *Para otra Europa, otras voces*. Llamazares Trigo, Gaspar.
- El País. 2002-06-22. *Por qué Europa necesita una Constitución*. Estella de Noriega, Antonio.
- El Mundo. 2003-10-04. *España, aislada en la gran batalla de Roma*. Ledare.

El Mundo. 2003-10-09. *El complicado puzzle de la Constitución Europea*.
Tamares, Ramón.
El Mundo 2003-12-14. *España no es culpable del fracaso de Bruselas*. Ledare.

6.3 Internetkällor

Eurobarometer 57

http://europa.eu.int/comm/public_opinion/archives/eb/eb57/eb57_en.htm Hämtad: 050521

EU 2004- kommittén:

1) ”Den senaste pusselbiten i EU:s utveckling”

http://www.eu2004.se/extra/pod/?action=pod_show&id=43&module_instance=4 Hämtad:
050110.

2) ”Konventets förslag i korthet”

http://www.eu2004.se/extra/pod/?action=pod_show&id=123&module_instance=4 Hämtad:
050110.

Utkast till fördrag om upprättande av en konstitution för Europa (CONV 850/03)

http://www.eu2004.se/dynamaster/file_archive/030820/399d346f14c8c492917a5170bd00cadd/Konventf%5f6rslag%5fkomplett.pdf Hämtad:050110

Sveriges riksdag: www.riksdagen.se

Protokoll

2001/02:119

2002/03:87

2003/04:32

2003/04:50

Spaniens kongress: www.congreso.es

Protokoll

Nr 90, 2002-06-12

Nr 140, 2003-04-29

Nr 145, 2003-06-17

Nr 306, 2003-12-17

Nr 8, 2004-05-18

Nr 6, 2004-05-12

Nr 16, 2004-06-15

Grupos Parlamentarios

www.congreso.es/grupos/introduccion.htm Hämtad: 050606